

A szerkezetátalakítás regionális hatásai és a következmények kezelésének megközelítésmódjai

Összefoglaló

Bevezetés

Míg a szerkezetátalakítást és a szerkezeti változásokat egyre inkább a gazdasági fejlődés velejáróinak tekintik, és európai és tagállami szinten is nagy szakpolitikai figyelmet kapnak, regionális vetületeikről kevés szó esik. A nagyszabású szerkezetátalakítások azonban a régiókra és azokra a foglalkoztatási területekre is hatással vannak, ahol azokra sor kerül. Kevés konkrét információ áll rendelkezésre a szerkezetátalakítás regionális hatásairól és a helyi gazdaságra gyakorolt lehetséges következmények kezelésének megközelítéseiről.

Ez a jelentés hiánypótló információforrásként kíván szolgálni. A másodlagos adatok elemzése, a vonatkozó szakirodalom áttekintése és öt részletes esettanulmány alapján a jelentés meghatározza és megvizsgálja a nagyszabású szerkezetátalakításoknak az azokat végrehajtó cégeken kívüli hatásait. Célja az is, hogy példákkal szolgáljon a munkaerőpiacnak egy jelentős szerkezetátalakítási eseményt követő fenntartására és javítására irányuló regionális fellépés sikereire.

Szakpolitikai háttér

Európa politikai döntéshozói tisztában vannak azzal, hogy a szerkezetátalakítások hatásai erőteljesen érezhetők regionális szinten, és hogy szükség van a változások előrejelzésének és kezelésének regionális megközelítéseire. A gazdasági és pénzügyi világválság nyomán egyértelművé vált, hogy a régiókat eltérően érintette a gazdasági visszaesés, feltehetően ez a strukturális változásokra és a közép-, illetve hosszú távú versenyképességre is hatással lesz.

Az Európai Bizottság és egyes nemzeti kormányok évek óta az érdekelt felek széles körének bevonásán alapuló megközelítéseket alkalmaznak a helyi gazdaság és foglalkoztatás fejlesztésében. Az esetek többségében ezek stratégiai, az előrejelzést előtérbe helyező megközelítések. Ezzel szemben úgy tűnik, hogy a szerkezetátalakítások és az azok következményeinek kezelésére irányuló közös regionális kezdeményezések nem szerepelnek ilyen előkelő helyen a napirenden.

Fő megállapítások

A válság és a válság utáni időszak (2008–2013) nyomán markáns különbségek alakultak ki az Európai Unió munkaerőpiacainak teljesítményében; e különbségek zöme inkább nemzeti, mintsem regionális tényezőknek tulajdonítható.

Az Európai Szerkezetátalakítási Figyelő szerkezetátalakításra vonatkozó adatai (2002–2013) szerint a közép- és kelet-európai tagállamokban voltak megfigyelhetők a legintenzívebb nagyszabású szerkezetátalakítások, elsősorban Csehországban, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában. Ezekben az országokban a nagyszabású szerkezetátalakítások egyértelműen kedvező eredményt hoztak, köszönhetően a meglévő kiterjedt ipari infrastruktúrának és annak, hogy a magasabb munkaerő-költségű nyugat-európai létesítményekből termelő tevékenységeket helyeztek át az országba.

Míg hosszú távon valamennyi uniós tagállamban és régióban a szolgáltatások irányába való elmozdulás a legjelentősebb strukturális változás, a viszonylag rövid távú válság és válság utáni időszak alatt elsősorban egyes ágazatok (főként az építőipar és a kiskereskedelem) ciklikus változásai határozták meg leginkább az eltérő nemzeti és regionális munkaerőpiaci teljesítményt. A foglalkoztatás ágazati összetétele a válság óta a legnagyobb mértékben azokban a régiókban változott, ahol az adott országban az ingatlanpiac fellendülése majd összeomlása az építőipari munkahelyek több mint a felének megszűnését okozta – például Írországban és Spanyolországban.

Az esettanulmányokból kiderül, hogy a regionális és helyi szereplők sikerrel alakítottak ki intézkedéscsomagokat a szerkezetátalakítás regionális gazdaságra és munkaerőpiacra gyakorolt hatásainak mérséklésére. A regionális megközelítések általában több szakpolitikai területet érintő, eltérő stratégiai irányú beavatkozásokat foglalnak magukban; ennél fogva tartalmukat és célcsoportjukat tekintve az egyes intézkedések különböznek. A legtöbb esetben a közvetlen hatások

kezelésére irányuló sürgősségi, illetve rövid távú intézkedésekből és a regionális gazdaság hosszú távú fenntarthatóságát és versenyképességét biztosító stratégiai, illetve hosszú távú eszközökből álló, átfogó csomagot alkotnak.

A rövid távú intézkedések inkább a munkavállalókra és a munkaerőpiacra összpontosítanak: például, a munkakeresés támogatása, ideiglenes áthelyezés más régióbeli vállalatokhoz, gyakornoki munka, közmunka és foglalkoztatási támogatások. A hosszú távú intézkedések inkább a vállalkozásokra és a gazdaságra irányulnak: a régió növekedési lehetőségeinek feltárására, a vállalkozások támogatására ezekben a térségekben, a kutatás, fejlesztés és innováció elősegítésére.

E kezdeményezések tervezésére és megvalósítására az érdekelt felek széles körének bevonásán alapuló megközelítés keretében kerül sor. A nemzeti kormány gyakran stratégiai szerepet tölt be: ez a tevékenységek megtervezésével és összehangolásával, továbbá a pénzügyi források biztosításával jár. A regionális és helyi szereplők (kormányzat, foglalkoztatási szolgálatok, szociális partnerek, a szerkezetátalakítást végrehajtó vállalat és szolgáltatók) esetében a hangsúly inkább a gyakorlati megvalósításra kerül: konkrét célcsoportok esetében végrehajtják az intézkedéseket.

Az esettanulmányokból nyert adatok azt mutatják, hogy az adott foglalkoztatási területen a nettó munkahelyvesztés lényegesen kisebb volt, mint a szerkezetátalakítást végrehajtó vállalatoknál a ténylegesen megszűnt munkahelyek száma, mivel az elbocsátott munkavállalók más munkáltatóhoz kerültek, önfoglalkoztatóvá váltak vagy a korai nyugdíjazást választották.

Gazdasági szempontból úgy tűnik, hogy minél szorosabbak az üzleti kapcsolatok és minél kevésbé diverzifikált a regionális gazdaság, annál erőteljesebben jelentkeznek a regionális hatások. Mindazonáltal minden szerkezetátalakítás jelentős hatással van a szerkezetátalakítást végrehajtó vállalat beszállítói körére, főként a kis- és középvállalkozásokra (kkv-k), amelyeknek más üzlet után kell nézniük vagy viselniük kell a szerkezetátalakítás következményeit (például el kell fogadniuk a költségyomást, meg kell felelniük az előfinanszírozási igényeknek vagy módosítaniuk kell szállítási tételeik nagyságát).

A régióbeli társadalmat érő hatásokat nehéz lenne egyetlen szerkezetátalakítási eseménynek tulajdonítani, ám a szóban forgó projekt esettanulmányai és a rendelkezésre álló szakirodalom szerint is valószínűsíthető, hogy az adott foglalkoztatási területen társadalmi polarizáció alakul ki.

A regionális megközelítések terén az alábbi tényezők vezethetnek sikerre:

- nyitottság a változásra, nemcsak a szerkezetátalakítást, hanem az intézményi környezetet és a politikai stratégiákat illetően is;
- minden érintett regionális és helyi érdekelt fél elkötelezettsége és aktív szerepvállalása;
- integrált stratégiai megközelítés, amely több szakpolitikai területet, irányt és célcsoportot foglal magában, és a gyors és hatékony végrehajtás jellemzi (ideértve a koordinációt is);
- fenntartható finanszírozás;
- a régió kívüli fejlemények ismerete.

Szakpolitikai iránymutatások

- A regionális szereplők között előzetesen kiépített együttműködés segít abban, hogy a szerkezetátalakítás kezelésére irányuló regionális megközelítések sikerrel járjanak. Az együttműködés a közös jövőkép, hálózatépítés és információcsere támogatásával egy közös „regionális szemléletmód” kialakításával ösztönözhető.
- Az integrált stratégiai megközelítéshez az érdekelt felek széles körének aktív és összehangolt bevonására, az adott régió jellemzőire szabott hosszú és rövid távú intézkedésekre, továbbá arra van szükség, hogy a megközelítés különböző szakpolitikai területekre és célcsoportokra is kiterjedjen.
- Mivel a késlekedés rontja a beavatkozások hatékonyságát, létre kell hozni egy rendszert a regionális fejlemények folyamatos nyomon követésére. A regionális szereplőknek emellett kellő autonómiát kell élvezniük, és a döntéshozatalhoz szükséges hatáskörökkel is rendelkezniük kell.
- A fenntartható finanszírozáshoz azt több forrásból kell biztosítani, a rendszeres értékelések során pedig folyamatosan ki kell értékelni a befektetett források felhasználásának hatékonyságát.
- Minthogy egy általában véve „egészséges” gazdasági és munkaerő-piaci struktúra segít a nagyszabású szerkezetátalakítások hatásainak tompításában, meg kell találni az egyensúlyt az adott régió „specialitása” és a diverzifikációs szükségletek között. Figyelembe kell venni a kkv-k és a munkaerőpiacon hátrányosabb helyzetben lévők speciális helyzetét.

További információ

Az „Effects of restructuring at regional level and approaches to dealing with the consequences” (A szerkezetátalakítás regionális hatásai és a következmények kezelésének megközelítésmódjai) című jelentés teljes szövege a <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1441.htm> weboldalon érhető el.

További információért forduljon Irene Mandl kutatásvezetőhöz az ima@eurofound.europa.eu címen.